

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att ta fram och genomföra en utbildningsinsats för att förebygga fallolyckor

Regeringens beslut

Regeringen beslutar att ge Socialstyrelsen i uppdrag att förbereda och genomföra följande uppdrag inom området fallprevention.

1. Planera för och ta fram webbaserad utbildning om fallprevention riktad till verksamheter inom hälso- och sjukvård och verksamheter inom social omsorg.
2. Att i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) genomföra en utbildningsinsats riktad till äldre kvinnor och män om hur äldre själva kan skydda sig mot fallolyckor. Arbetet ska ske i nära samarbete med organisationer på äldreområdet. Socialstyrelsen ska utforma deluppdrag 2 efter samråd med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

I uppdraget ingår också att utföra uppföljning och utvärdering av genomförda insatser samt relevanta kommunikationsinsatser.

Deluppdrag 1 ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 mars 2019. Socialstyrelsen ska även inkomma med delredovisningar senast den 31 maj 2016 och den 31 mars 2017.

Deluppdrag 2 ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 mars 2017. Socialstyrelsen ska även inkomma med en delredovisning senast den 31 maj 2016.

Redovisningarna ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Bakgrund

Falloolyckor är den olyckstyp som leder till flest dödsfall, flest antal inläggningar på sjukhus och flest antal besök på akutmottagningar. Under 2013 omkom 1 662 kvinnor och män, pojkar och flickor i fallolyckor, över 70 000 blev inlagda i slutna sjukhusvård och över 270 000 uppsökte ett akutsjukhus efter att ha skadats i fallolyckor. Fallolyckor är också en av de olyckstyper som ökar snabbast av alla. Samhällskostnaderna för fallolyckor uppgick år 2012 till 24 600 000 000 kronor.

Varje dag dör fyra äldre till följd av en fallolycka, och 135 personer skadar sig så allvarligt att de blir inlagda på sjukhus. Äldre människor är på grund av de funktionsnedsättningar som åldrande och sjukdom orsakar samt undernäring och olika typer av medicinering både mer utsatta för och mer sårbara vid fallolyckor.

Av de som drabbas av en fallolycka i åldersgruppen 65 år och äldre är nästan två tredjedelar kvinnor. De vanligaste fallolyckorna är sådana där personen halkar, snavar eller snubblar på samma plan, den näst vanligaste fallolyckorna är fall från trappa eller trappsteg. Äldre personer skadar sig oftast i bostaden, på särskilt boende eller på sjukhus. Tidigare fallolyckor är en stor riskfaktor för ytterligare fallolyckor.

Alkoholbruket har ökat bland kvinnor och män i åldersgruppen 65–84 år. Äldre blir känsligare för alkoholens skadeverkningar på grund av förändringar i ämnesomsättningen och funktionsförmågan kan bli nedsatt vid en lägre alkoholkoncentration än hos yngre. Även läkemedelsanvändningen har ökat hos äldre och det är allt vanligare med förskrivning av flera olika läkemedelsbehandlingar samtidigt (polyfarmaci). Många läkemedel interagerar med varandra på olika sätt, och kan öka risken för fall. Dessutom interagerar alkohol med många olika mediciner och risken för fall ökar då ytterligare. Därför bör den ökade läkemedelsanvändningen tillsammans med det ökande alkoholbruket uppmärksammas.

Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder omfattar bl.a. riskbruk av alkohol, ohälsosamma kostvanor och otillräcklig fysisk aktivitet. Riktlinjerna kan därför utgöra ett stöd för hur personalen i vård- och omsorg kan närma sig frågor angående livsstil hos den äldre.

Olika typer av funktionsnedsättningar ökar risken för fallolyckor. Det innebär att kvinnor och män, pojkar och flickor med funktionsnedsättning ofta har en ökad skaderisk. Förebyggande av fallolyckor ska ses som en del i arbetet med att utforma samhället så att det blir tillgängligt och användbart för alla, oavsett ålder, kön och funktionsförmåga. Ett tillgängligt samhälle ger förutsättningar för delaktighet och självständighet och är en utgångspunkt i arbetet med en socialt hållbar utveckling.

Det finns stark evidens för att förebyggande åtgärder minskar antalet fallolyckor. Förebyggande åtgärder kan vara till exempel fysisk träning, genomgång av hjälpmedel, säkerhetsgenomgång av miljö och liknande.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har sammanställt flera kunskapsöversikter samt genomfört flera informationssatsningar riktade till äldre, om hur man själv kan skydda sig mot fallolyckor.

I regeringens budgetproposition för 2016 avsätter regeringen 200 000 000 kronor för en kunskapsinsats riktad till verksamheter inom äldre och funktionshindervalsomsorgen. Satsningen omfattar bland annat utvecklingsinsatser för att långsiktigt minska strategiskt viktiga kunskapsluckor som till exempel fallförebyggande arbete. Inom detta arbete ska ett jämställdhetsperspektiv integreras.

Närmare om uppdragen

Regeringen avser att inleda ett nationellt arbete med målsättning att halvera antalet fallolyckor bland kvinnor och män. Arbetet berör fallprevention både inom vård- och omsorg, i bostaden och i den offentliga miljön. Arbetet ska genomföras på nationell, regional och lokal nivå och bidra till att olika aktörer ökar och samordnar sina insatser på området.

Uppdragen ska genomföras utifrån ett jämställdhetsperspektiv och bland annat uppmärksamma de olika behov av insatser som kan finnas hos kvinnor respektive män, flickor respektive pojkar för att förebygga antalet fallolyckor.

Deluppdrag 1

Utbildningen syftar till att ge personal och chefer inom vård- och omsorg kunskap om fallprevention. Vikten av professions- och organisationsöverbyggande samarbete ska särskilt belysas. Den webbaserade utbildningen ska utgå från patientens och brukarens perspektiv. Utbildningen ska sprida kunskap om hur man förebygger fall genom att göra riskbedömningar av person, samt miljö och process genom att göra evidensbaserade åtgärder med hög kvalitet utifrån den enskildes risker och behov.

Utbildningen ska också sprida kunskap om vilka rehabiliterande insatser som är mest effektiva för att förebygga ett andra fall, efter att en kvinna eller man, flicka eller pojke vårdats för fallskada.

I utformandet av deluppdraget bör den kunskap och de erfarenheter som genererats i Socialstyrelsens arbete med att stödja implementeringen av Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i lämpliga delar tas till vara.

Deluppdrag 2

Utbildningsinsatsen ska vara utformad så att den involverar de äldre själva. Samarbete med civila samhället och särskilt organisationer av äldre är en strategisk del i arbetet. Utbildningsinsatsen syftar till att rikta uppmärksamhet mot äldres egen förmåga att hindra fallolyckor.

Då alkoholbruket ökat i gruppen 65 till 84 år ska Socialstyrelsen ta i beaktande regeringens kommande strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitik i utformandet av utbildningsinsatsen i båda deluppdragen. Detta med särskild tanke på att äldre idag använder mer läkemedel än tidigare och att alkohol interagerar med många läkemedel.

Socialstyrelsens uppföljning och utvärdering ska ge möjlighet att bedöma uppnådda mål, resultat och ge regeringen goda förutsättningar att kommunicera dess effekter.

Socialstyrelsen får för deluppdrag 1 få använda högst 2 000 000 kronor år 2016 och för deluppdrag 2 få använda högst 5 000 000 kronor år 2016. Medlen betalas ut under förutsättning att riksdagen beviljar medel för ändamålet. Regeringen avser också att avsätta medel för deluppdrag 1 för år 2017 till 2019.

På regeringens vägnar

Åsa Regnér

Jenny Wada

Kopia till

Statsrådsberedningen
Finansdepartementet/Budgetavdelningen
Sveriges Kommuner och Landsting
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap